

suf'un oğlu Efraim'in kızı Rahme'dir. Eyyüb takvâ sahibi, yoksullara karşı merhametli, dulları ve yetimleri kollayan, misafire ikram eden, yolcunun yardımına koşan ve Allah'ın verdiği nimetlere şükreden iyi bir insandır. Hz. Ya'kûb veya Hz. Yûsuf'la çağdaştır; ya da Hz. Yûnus'tan sonra yaşamıştır. Ona ikisi kendi ülkesinden, biri de Yemenli olmak üzere üç kişi iman etmişti. İblisin onu saptırmak için gösterdiği çaba, malını mülkünü ve ailesini kaybetmesi, ağır ve tiksindirici bir hastalığa yakalanması, uzun süre sabır ve metanet göstermesi, eşinin kendisini isyana teşviki, nihayet hastalığından şikâyet etmesi ve sonraki gelişmelerle ilgili olarak verilen bilgiler İsrâîlî kaynaklarla benzerlik arzeder; ayrıca bu bilgilere Kur'an âyetlerinin de ilâve edildiği görülür (bk. Taberî, *Târîh*, I, 322-325; Sa'lebi, s. 117-121).

Enes b. Mâlik'ten nakledilen bir hadise göre Eyyüb hastalığını on sekiz yıl çekmiştir (Sa'lebi, s. 122; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 223). Bu hastalığın üç veya yedi yıl sürdüğüne dair rivayetler de vardır.

Bir hadiste Eyyüb'un çarşamba günü hastalığa yakalandığı ve salı günü kurtulduğu belirtilir (İbn Mâce, "Tıb", 22). Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği başka bir hadise göre Eyyüb çıplak olarak yıkanıldığı bir sırada üzerine altın çekirgeler dökülmüş, bunları avuç avuç alıp elbisesinin içine koymaya başlamış, bunun üzerine rabbi ona, "Şu gördüğünden seni müstağni kılmamış mıydım?" diye nida edince Eyyüb, "Evet, senin izzetine yemin olsun ki bana çok şey verdin, fakat senin bereketinden müstağni kalamam" demiştir (*Müsned*, II, 243, 314, 490; Buhârî, "Güsül", 20, "Enbiyâ", 20, "Tevhîd", 35). Rivayete göre Eyyüb hastalanmadan önce yetmiş, iyileştikten sonra da yetmiş yıl yaşamıştır. Onun bütün ömrünün doksan üç yıl olduğu da nakledilir.

Ahd-i Atîk'te yer alan, Eyyüb'un başına gelen musibetlere önceleri büyük bir sabır ve tevekkülle katlanıp rabbine hamdederken daha sonra isyan ettiğine dair ifadeler İslâm'ın nübüvvet anlayışına aykırıdır. Zira İslâm inancına göre peygamberlerde bulunan temel özelliklerden biri de ismet vasfıdır ki büyük küçük bütün günahlardan, küfür ve şüpheden, yalandan uzak olmaları demektir. Esasen Kur'an-ı Kerîm'de Hz. Eyyüb'un sadece içinde bulunduğu durumu dua şeklinde rabbine arzettiği belirtilmiş olup

isyan ettiğine ve günahkâr olduğuna dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Aksine Allah'ın onu sabreden bir kimse olarak bulduğu, onun çok iyi bir kul olduğu ve daima Allah'a yöneldiği şeklindeki açıklamalar Kur'an'ın Ahd-i Atîk'teki bilgileri doğrulamadığını göstermektedir. Ayrıca Hz. Eyyüb'un hastalığının, insanları kendisinden nefret ettirecek kadar ağır ve tiksindirici olduğu yolundaki yahudi menşeli bilgileri bir peygamberrin saygınlığı ve sosyal prestijiyile bağdaştırmak mümkün değildir; Kur'an'da ve güvenilir hadis kaynaklarında bu tür bilgiler de bulunmamaktadır. Diğer İslâmî kaynaklarda geçen bu yöndeki mâlumat ise tamamen İsrâîlî kaynaklardan intikal etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafavî, *et-Taḥkîk* "Eyyüb" md.; *Müsned*, II, 243, 304, 314, 347, 490; V, 164; Buhârî, "Güsül", 20, "Enbiyâ", 20, "Tevhîd", 7, 35; İbn Mâce, "Tıb", 22; Nesâî, "Güsül", 7; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XXIII, 106-109; a.mlf., *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 322-325; Mes'ûdî, *Mürâcu'z-zehab* (Abdülhamîd), I, 48; Sa'lebi, *Arâ'isü'l-mecâlis*, s. 116-125; Mevḥûb b. Ahmed el-Cevâlikî, *el-Mu'arreb* (nşr. F. Abdürrahim), Dimaşk 1410/1990, s. 102; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 220-225; a.mlf., *Kıssaşu'l-enbiyâ*, I, 367-375; *Tecrid Tercemesi*, IX, 142-143; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'an*, Cairo 1938, s. 73-74; a.mlf., *Eyüb*, *EP* (Fr.), I, 819; M. Ebû'n-Nûr el-Hadîdî, *İşmetü'l-enbiyâ*, Kahire 1399/1979, s. 63; Abdülvehhâb en-Neccâr, *Kıssaşu'l-enbiyâ*, Kahire, ts. (Mektebetü Dâri't-Türâs), s. 415-418; *Ancien Testament*, s. 1453; F. Prat, "Job", *DB*, III/2, s. 1559-1560; M. H. Pope, "Job, Book of", *IDB*, II, 911-925; M. Seligsohn, "Eyyüb", *IA*, IV, 422-424; M. A. Yanah, "Hauran", *EJd*, VII, 1476-1477; H. L. Ginsberg — H. Z. Hirschberg v.dğr., "Job, The Book of", a.e., X, 111-128.

ÖMER FARUK HARMAN

□ EDEBİYAT. Hz. Eyyüb, diğer ilâhî dinlerde olduğu gibi İslâm dininde de sabır ve tahammül timsali olup manzum eserlerde daha çok bu özelliğiyle ele alınmıştır. "Gönül ser-menzil-i maksûduna elbet erer bir gün / Vefâ katlanmaya dil sabr-ı Eyyüb olmağa muhtâc" (Sâlim) beytinde onun bu vasfı dile getirilmiştir. "Mesîhâ-yı nigehten ders alıp dehrin etubbâsı / Bu bîmârın ilâcın sabr-ı Eyyüb eylemişlerdir" (Şeyh Galib) beyitlerinde de Eyyüb sabrından gerçek bir mesel olarak söz edilmektedir. "Ne ömr-i Nûh vermiş Hak ana ne tâkat-ı Eyyüb / Yâ Nev'î sen sehî-serve kaçan vâsıl ola ömrüm" (Nev'î) beytiyle, "Âşıklık herkesin kârı değildir / Âşıklara sabr-ı Eyyüb gerektir" (Hadîkî) beytinde âşıklığın en

önemli şartı olarak Hz. Eyyüb'un tahammül gücü ve sabrı gösterilmektedir.

Bedenindeki dayanılmaz dert ve acılara tahammül etmesi sonucu Allah'ın Hz. Eyyüb'a, "Ayağını -yere- vur, su çık-sın" diye buyurması, Hz. Eyyüb'un bu emri yerine getirerek çıkan sudan içmesi ve yıkanmasıyla bütün dertlerinden kurtulması da Şark-İslâm edebiyatlarında yer alan önemli motiflerden biridir. "Eyyüb oldum tenime / Cefâ kıldım canıma / Çağırdım sübhânıma / Kurtlar doyurup geldim" (Yûnus Emre) dörtlüğü ile, "Derd ile Eyyüb'u edip imtihan / Hikmet-i pinhânını kıldı ayan" (Taşlıcalı Yahyâ) beytinde can derdiyle imtihan edilen Hz. Eyyüb'un daha sonra Allah'ın hikmetiyle kurtulması ifade edilmiştir. "Sabrın sonu oldu çün selâmet / Eyyüb'a erişti yine sıhat" (Refî) beytiyle de sabrın mutluluk getireceği hatırlatılmıştır.

Başta türküler olmak üzere bir kısım mâni, deyim ve atasözü gibi anonim halk edebiyatı ürünlerinde de Hz. Eyyüb'un metaneti ve özellikle sabrı dile getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Levend, *Dîvan Edebiyatı*, s. 116-118; M. Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul 1954, s. 83; Mehmed Çavuşoğlu, *Necâti Bey Divânı'nın Tahlili*, İstanbul 1971, s. 35; E. Kemal Eyüboğlu, *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul 1973-75, I, 97, 200; II, 177, 364; Nejat Sefercioğlu, *Nev'î Divânı'nın Tahlili*, Ankara 1990, s. 26; Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (haz. Cemal Kurnaz), Ankara 1992, s. 160-161; "Eyyüb", *TDEA*, III, 133.

NURETTİN ALBAYRAK

EYYÜB HAN

(أيوب خان)

(1907-1974)

Pakistan cumhurbaşkanı

(1958-1969).

14 Mayıs 1907'de bugünkü Pakistan'ın kuzeybatısında bulunan Hezâre (Hazara) bölgesinde Rehana'da doğdu. Ailesi Patan (Hint-İran) asıllıdır. Babası Mîr Dâd Han, İngiliz-Hint ordusunda bir süvari birliğinde onbaşı (risaldar) idi.

Eyyüb Han mahallî okullarda öğrenim gördükten sonra Aligarh İslâm Üniversitesi'ne girdi (1922). Zekâsı, spordaki yeteneği ve aile geçmişi, onun İngiltere'deki Sandhurst Kraliyet Askerî Akademisi'ne alınan ilk Hindistanlı grubun arasına girmesini sağladı. 1928'de subay oldu. Bir yıl kraliyet birliklerinde görev

yaptıktan sonra 14. Pencap Alayı'nın birinci taburuna tayin edildi. II. Dünya Savaşı sırasında Burma cephesine gönderilen 1. Assam Alayı'nda kumandan yardımcısı olarak Japonlar'a karşı savaştı ve savaşın sonuna doğru yerli Hindistanlılar arasında az rastlanan bir hadise olarak alay kumandanlığına getirildi. 1947 başlarında albaylığa yükseldi.

15 Ağustos 1947'de Pakistan ve Hindistan iki ayrı eyalet haline getirilince 15. Pencap Alayı yeni kurulan Pakistan ordusuna katıldı. İngilizler'ce tehlikeli birer unsur sayıldıkları için çeşitli birliklere dağıtılan müslüman subay ve askerlerin toplanmasında önemli katkıları olan Eyyüb Han kısa zamanda tugay kumandanlığına ve Batı Pakistan'da karışık bir bölge olan Veziristan ordusunun başına getirildi. Aralık 1948'de tuğgeneralliğe yükselerek Doğu Pakistan (Bengal) birlikleri kumandanı oldu. 17 Ocak 1951'de, o zamana kadar Pakistan ordusunun başında bulunan General Sir Douglas Gracey'in emekliye ayrılmasından sonra general rütbesiyle Pakistan ordularının ilk genelkurmay başkanlığına tayin edildi. 200 yıl aradan sonra Hint kıtasında ilk defa müslüman bir ordunun başına müslüman bir kumandan geçiyordu.

Genelkurmay başkanı olarak Eyyüb Han Pakistan'ı Amerika Birleşik Devletleri'nin de bulunduğu birçok askerî ittifaka dahil etti. 1953 yazında Savunma Bakanı İskender Mirza ile birlikte Türkiye ile savunma iş birliği görüşmelerini başlattı. 1954 Şubatında Türkiye-Pakistan savunma iş birliği antlaşması imzalandı. Eyyüb Han Ekim 1953'te Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı gezide önemli bir askerî yardım sağladı. Pakistan ordusunun organizasyonuna büyük önem veren Eyyüb Han bir planlama daireisi kurdu; ekipman, eğitim ve organizasyon problemlerini çözmek için birta-

kım askerî okulların açılmasını sağladı. Ekim 1954'te ülkenin yönetimini ele geçiren Pakistan genel valisi Gulâm Muhammed tarafından ordu başkumandanlığına ek olarak Savunma Bakanlığı'na getirildiyse de Ağustos 1955'te bu görevinden ayrıldı. Özerk bir vilâyet statüsünde bulunan Pakistan genel valiliğine getirilen İskender Mirza, Gulâm Muhammed'in kapattığı meclisi açmak için seçimleri yeniledi. Yeni meclis bir anayasa hazırladı ve 23 Mart 1956 gününü Pakistan'ın bağımsız bir İslâm cumhuriyeti olduğunu ilân ederek Mirza'yı cumhurbaşkanlığına getirdi. Ülke üç yıl içinde yeni bir krizin içine girince Cumhurbaşkanı İskender Mirza 7 Ekim 1958 günü anayasayı yürürlükten kaldırarak sıkıyönetim ilân etti ve orduyu yönetime el koymaya çağırdı. 14 Temmuz 1958'de Bağdat Paketi görüşmeleri çerçevesinde Türkiye'ye gelip görüşmelerde bulunan Eyyüb Han sıkıyönetim kumandanlığına tayin edildi. Yaptığı radyo konuşmasında siyasîlerin ülkeyi yıkımın eşiğine getirdiklerini söyleyerek cumhurbaşkanıyla birlikte halka yakın bir demokrasi kuracaklarını söyledi. Ancak 27 Ekim'de İskender Mirza başkanlıktan çekilerek yerine Eyyüb Han geçti.

Eyyüb Han basını kontrol altına aldı, siyasî partileri dağıttı ve sorumlu siyasî liderleri mahkemeye çıkararak hapse attırdı. Fakat askerî bir rejim kurmaya çalışmadı. İlk yıllarında çok popüler bir lider oldu. Ekonomik ve sosyal reformları başlatmanın yanı sıra Batılı güçlerle yapılmış çeşitli antlaşmaları pekiştirdi. Hindistan ile olan anlaşmazlıkları barışçı yollardan çözmeye çalıştı. İçeride ise ekonomik istikrarı sağlamak için fiyat kontrolü, gıda üretimini arttırmak için toprak reformu gibi girişimlerde bulundu. 1959'da Eyyüb Han'ın öncülüğünde ülkenin yeni başşehri olarak İslâmâbâd'ın kurulmasına karar verildi. Ekim ayında Eyyüb Han mareşal rütbesine yükseltildi.

Mareşal Eyyüb Han'ın on yıl kadar süren cumhurbaşkanlığı döneminin en önemli olayları arasında "temel demokrasi" ve "büyük on beş yıl" hamlelerinin önemli bir yeri vardır. 17 Şubat 1960 tarihinde Pakistan'ın seçimle başa gelen ilk cumhurbaşkanı olarak göreve başladıktan sonra yaptığı ilk iş bir anayasa komisyonu kurmak oldu. İdarî sistemde reform yapmak için "temel demokrasi" adı altında mahallî idareleri güçlendirmek ve siyasî katılımı arttırmak üze-

re yeni bir sistem geliştirdi ve bu sistem 1 Mart 1962'de yürürlüğe konan yeni anayasada yer aldı. "Büyük on beş yıl" ise özel sektör ve yabancı yatırımların teşvikiyle kalkınma planlarının uygulamaya konduğu döneme verilen genel bir addi. Fakat zamanla Eyyüb Han rejimine karşı muhalefet de güçlendi. Pakistan'ın kurucusu sayılan Muhammed Ali Cinnah'ın kız kardeşi Fâtıma Cinnah muhalefetin başını çekiyordu. Ancak 2 Ocak 1965'te yapılan başkanlık seçimlerinde Eyyüb Han'a karşı başarılı olmadı ve Eyyüb Han % 63 oranında oy alarak yeniden seçildi. Aynı yıl Hindistan'ın Keşmir'i işgal etmek istemesi Hint-Pakistan sınır çatışmalarına sebep oldu. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri Pakistan'a yaptığı askerî yardımları keserek Hindistan yanlısı bir tutum sergiledi. Baskılar karşısında Eyyüb Han Hindistan'la bir antlaşma imzaladı. Böylece çatışmalardan zararlı çıkan taraf Pakistan oldu. Bu gelişmelerde pasif tavrı almakla suçlanan Eyyüb Han prestijini kaybetti. Alternatif ittifak arayışı içinde Rusya ve Çin'le dostluk ilişkileri kurması da işe yaramadı. Ülkede siyasî ortam kötüye gidiyor, hükümet yolsuzluklarla suçlanıyor, karışıklıklar ve ayaklanmalar artıyordu. Özellikle Doğu Pakistan (bugünkü Bangladeş) ihmal edilmekten dolayı Batı Pakistan'dan uzaklaşıyor ve bağımsızlık istiyordu. Kasım 1968'de Peşâver'de kendisine yapılan suikast girişiminden sonra sivil ve askerî desteği kaybettiğini hisseden Eyyüb Han 25 Mart 1969 tarihinde görevinden istifa etti. 20 Nisan 1974'te Karachi'de öldü.

Eyyüb Han İngiliz eğitiminin etkisi altında bulunmakla beraber dine ve milletiye bağlı bir asker ve lider olarak yaşadı. Cumhurbaşkanlığının sonuna doğru hayatını, hatıralarını ve düşüncelerini anlattığı otobiyografik bir eser yayımladı. Ona göre dört halife kendi zamanlarının şartlarına göre bir idare şekli benimsemişti. İslâm'ın kesin hatlarla ortaya koyduğu bir idare biçimi veya anayasa yoktu. Bu şekilde icmâ müessesesini parlamenter düzene benzeten Eyyüb Han İslâm'da babadan oğula geçen yönetim bulunmadığını söyledi. Hindistan Hilâfet Hareketi'ni de desteklemedi ve millî devletlerden yana çıkarak Türkiye'yi örnek gösterdi. Bu düşüncesinde, ulemânın Pakistan'ın bağımsızlığına karşı tavrı almış olmasının payı büyüktür.

Eyyüb Han

BİBLİYOGRAFYA :

Mohammad Ayub Khan, *Friends, Not Masters: A Political Autobiography*, Lahore 1967; *Current Biography* 1959 (ed. Charles Moritz), New York 1959, s. 16-18; Aziz Ahmed — G. E. Grunebaum, *Muslim Self-Statement in India and Pakistan 1857-1968*, Wiesbaden 1970, s. 221-232; L. Ziring, *The Ayub Khan Era: Politics in Pakistan 1958-1968*, New York 1971; *Who's Who* 1974, London 1974, s. 1812; *Keeping's Contemporary Archives*, London 1974, s. 26.855; *The McMillan Dictionary of Biography*, London 1981, s. 40; Omar Noman, *The Political Economy of Pakistan 1947-85*, London 1988, s. 27-53; *New York Times*, New York 20 Ekim 1958, s. 5; a.e. (9 Kasım 1958), s. 6; *New York World-Telegram*, New York 1 Kasım 1958, s. 5; *Time*, LXXII/39, New York 10 Kasım 1958; *Facts on File*, New York 1969, s. 32, 86-88, 121-122, 170-171, 563; a.e. (1974), s. 408; N. Ahmed Asrar, "Hind-Pakistan Uyuşmazlığının Menşeleri ve Bangladeş'in Doğuşunun Tarihiçesi", *İTED*, VI (1975), s. 47-83; *ML*, IV, 471; Ainslie T. Embree, "Ayub Khan", *The McGraw-Hill Encyclopedia of World Biography*, New York 1973, I, 312-313; Hassan N. Gardezi, "Ayub Han", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, I, 114.

KEMAL KAHRAMAN

EYYÜB b. MUHAMMED

(bk. el-MELİKÜ's-SÂLİH, Eyyüb).

EYYÜB es-SAHİİYÂNİ

(أيوب السخيتاني)

Ebü Bekr Eyyüb b. Ebî Temîme
Keysân es-Sahtiyânî
(ö. 131/749)

Fıkıh ve hadis âlimi, tâbiî.

68 (687-88) yılında Basra'da doğdu. Babası Aneze kabilesinin mevâlî'sinden olup daha sonra Benî Tuheyne'ye iltihak etti. Zayıf bir rivayete göre ise Benî Tuheyne veya Cüheyne'nin mevâlîsindendi. Eyyüb sahtiyân ticaretiyle uğraştığı için Sahtiyânî nisbesiyle anıldı. Küçük yaşından itibaren kendisini ilme adadı. İlim meclislerine büyük bir sebatla devam etti ve hocalarına karşı gösterdiği saygı ile dikkati çekti. Dört yıl boyunca derslerine katıldığı meşhur tâbiî âlimi Hasan-ı Basrî tarafından, "Eyyüb Basra gençlerinin efendisidir" şeklinde övüldü. Yirmi yaşlarında iken gördüğü sahâbî Enes b. Mâlik'ten hadis dinlediği hususu şüphelidir. İbn Ebû Hâtim, Eyyüb'un ondan rivayette bulunduğunu söylerken (*el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 255) İbn Hibbân bu görüşün doğru olmadığını belirtmektedir (*Meşâhîr*, s. 150; *eş-Şikâat*, VI, 53). Zehebî de Eyyüb'un Enes b. Mâlik'ten herhangi bir rivayetine rastlamadığını ifade etmektedir (*A'lamü'n-nübela*, VI, 16). Atâ b.

Ebü Rebâh, Hasan-ı Basrî, Hişâm b. Urve, İbn Sîrîn, İkrime el-Berberî, Katâde b. Diâme, Mücâhid b. Cebr, Nâfi', Saîd b. Cübeyr ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer gibi birçok kişiden hadis dinledi. İbnü'l-Medîni'ye göre 800, İbn Uleyye'ye göre ise 2000 civarında hadis rivayet etti. Kendisinden de Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Zeyd, İbn Sîrîn, Mâlik b. Enes, Ma'mer b. Râşid, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Şu'be b. Haccâc ve Zührî gibi âlimler rivayette bulundular. İmam Mâlik, kendilerinden hadis dinlediği âlimlerin en üstünü olarak tavsif ettiği Eyyüb dışında hiçbir Iraklı'dan nakilde bulunmamıştır. Eyyüb es-Sahtiyânî, İbn Sîrîn, Yahyâ b. Maîn, Dârekutnî ve Nesâî tarafından birinci derece ta'dil lafızları arasında yer alan sebt ve sika sıfatlarıyla nitelendirilmiştir. İbn Sa'd ise onu ardarda sıraladığı sika, sebt, câmi', hüccet ve adl vasıflarıyla övmüştür. Aralarında hocaları ve talebelerinin de bulunduğu bazı hadis münekkitlerince Abdullah b. Avn, Âsım el-Ahvel, Zührî gibi şöhet sahibi akranlarıyla kıyaslanarak üstünlüğü vurgulanmıştır. Eyyüb'u Basra'nın hadis hâfızları arasında sayan İbn Uyeyne ise bizzat gördüğü altmış sekiz tâbiî içinde onun gibisine rastlamadığını ifade etmektedir. İbn Avn da Eyyüb'un üstünlüğünü kabul ederek onun rivayetini kendisinininkine tercih etmiştir. Şu'be Eyyüb'u "fakihlerin efendisi", İbn Mehdî "Basra ehlinin hücceti" olarak nitелеmektedir. Ebû Dâvûd, İbn Hanbel'in Eyyüb'u Mâlik'ten üstün tuttuğunu bildirmektedir. *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin hepsi ondan rivayette bulunmuştur.

Eyyüb, hadis ve fıkıh alanında bu kadar övgüye mazhar olmasına rağmen hataya düşme korkusuyla hadisten delilini bilmediği hususlarda ictihadda bulunmamıştır. Eyyüb, Ramazan 131'de (Mayıs 749) bir cuma günü Basra'da vebadan öldü.

İtikadî mezheplerin teşekkülü devresinde yaşayan Eyyüb es-Sahtiyânî akîde açısından Ehl-i sünnet'in safında yer almıştır. Öyle ki Ehl-i sünnet'ten birinin ölüm haberini duyunca bir organını kaybetmiş gibi üzüldüğünü söyledirdi. Kendi ifadesiyle, "İslâm'a karşı kılıç çekmede Hâricîler'e benzedikleri için" bid'atçılara da Hâricî sıfatını vermişti. Ayrıca bid'atçıların ictihadları arttıkça Allah'a uzaklıklarının da artacağını belirtmiştir. Allah'ın semanın fevkinde olmadığını ileri süren Mu'tezile mensuplarını eleştirerek aslında bu iddialarıyla O'nun varlığını inkâr etme durumuna düştüklerini ileri sürmüştür.

Eyyüb es-Sahtiyânî âbid, zâhid, faziilet sahibi, sünnete bağlı, bid'atçılara karşı mücadele eden bir âlimdi. Zâhidliğin gizlisinin makbul olduğunu, zühdün diğer insanlar üzerinde tahakküm vasıtası yapılmaması gerektiğini söylerdi. Sabahlara kadar ibadet ettiği halde bunu kimseye belli etmemeye çalışırdı. Zühd ve takvâyı üstünlük sırasına göre Allah'a ibadetle tevhidde zühd, haramlarda ve helâllerde zühd olmak üzere üç dereceye ayırırdı. Riya olur korkusuyla evinin döşenmesinde ve giyim kuşamında aşırı sadeliğe gitmezdi. Kırk defa hac yaptığı ve bu yolculukları sırasında bazı kerâmetleri görüldüğü rivayet edilir. Emevîler'in buhranlı döneminde yaşayan Eyyüb es-Sahtiyânî siyasetten uzak bir hayat sürmüş, hatta arkadaşı Yezîd (III) halife olunca onunla ilişkisi kesmişti.

Sahtiyânî'nin rivayet ettiği hadisler Cehdamî tarafından *Müsnedü (Tenkîhu) hadîsi Eyyüb es-Sahtiyânî* adıyla bir araya getirilmiştir (yazmaları için bk. Sezgin, I, 88, 476). Kâtib Çelebi (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1246) ve Bağdatlı İsmâil Paşa (*Hediyetü'l-ârifîn*, I, 228-229) ona *Ferâ'izu Eyyüb el-Basrî* adlı bir kitap nisbet etmişlerse de diğer kaynaklarda bu konuda bir eseri olduğuna dair bilgiye rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 246-251; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 48; Ali b. Medîni, *el-İlel* (Kal'atî), s. 79, 80, 85, 86, 89; Halîfe b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 522; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 409-410; a.mlf., *et-Târîhu's-sagîr*, II, 24, 25, 26, 28; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, Medine 1410/1990, II, 231-241; Osman b. Saîd ed-Dârimî, *Târîh* (nşr. Ahmed Muhammed Nursefi), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Memûn li't-türâs), s. 54-55; Ebû Zûr'a ed-Dimaşkî, *Târîh* (nşr. Şükrullah Ni'metullah el-Kücânî), Dimaşk 1980, I, 472-473; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 255-256; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 150; a.mlf., *eş-Şikâat*, VI, 53; İbn Mencûye, *Ricâlu Şahîhi Müslim*, I, 62-63; Ebû Nuaym, *Hilye*, III, 3-14; Bâcî, *et-Ta'dil ve't-tecrîh li-men harrace lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-sahtîh* (nşr. Ebû Lûbâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, I, 385-387; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 89; İbnü'l-Kayserânî, *el-Cem' beyne ricâlî's-Sahtîhayn*, Beyrut 1405, I, 34; Sem'ânî, *el-Ensân*, VII, 53; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), VII, 288-290; a.mlf., *Şifâtü's-sa'fue*, III, 291-296; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 108; Nevvî, *Tehtîb*, I/1, s. 131-132; Mizzî, *Tehtîbü'l-Kemâl*, III, 457-464; İbn Kudâme el-Makdisî, *Ulema'ü'l-hadîs*, I, 208-210; Zehebî, *A'lamü'n-nübela*, VI, 15-26; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, I, 130-132; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 121-140*, s. 379-383; İbn Hacer, *Tehtîbü'l-Tehtîb*, I, 397-399; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 52; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 86-87; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1246; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 228-229; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliya*, I, 364; Sezgin, GAS, I, 87-88, 476.

AHMET AKGÜNDÜZ